

Kostelánská Dominika: Ortorexie a sebezvěčňující sebepojetí. Bakalářská práce – posudek vedoucího

Autorku zaujala poměrně nedávno vyčleněná porucha příjmu potravy – ortorexie (s. 9). V literatuře našla studii odhalující souvislost mezi poruchami příjmu potravy a sebezvěčněním v případě anorexie a bulimie, nikoli však v případě ortorexie (s. 26 a 36). Cílem jejího výzkumu se tak stal příspěvek k teorii vztahu ortorexie a sebezvěčnění. Vzhledem k použité metodě sebereflektujících dotazníků a vzhledem k tomu, že autorka navázala na tradici jejich výzkumného používání bez určování cut-off skóre – je třeba výsledky jejího výzkumu vztahovat nikoli k ortorexii a sebezvěčnění jako patologickým stavům, nýbrž ke kontinuálním mírám ortorektických a sebezvěčňujících tendencí.

Prostřednictvím internetu autorka získala ke spolupráci 484 respondentů – 88% žen, 12% mužů (s. 28). Vzhledem k počtu mužů považují její analýzy podobností a rozdílů mezi muži a ženami spíše za úlitbu konvencí. A rozumím tomu, že do analýzy korelace mezi tendencemi k ortorexii a sebezvěčnění zahrnula data od obou pohlaví bez rozlišení. Podstatné pak je, že se jí podařilo zjistit statisticky významnou, byť spíše slabší (0,276) korelaci (s. 56).

Myslím, že ještě cennější, než výše zmíněné zjištění o korelaci tendencí k ortorexii a k sebezvěčnění, je to, že autorka nezvolila alternativu použití dvou z nabídky různých standardizovaných dotazníků a orientace výzkumu na jeden korelační koeficient. Nýbrž, že uvažovala o tom, jak je to s teoretickými předpoklady, které autoři standardizovaných dotazníků jaksi samozřejmě vtělují do znění některých položek. A sice, že ortorektická tendence je opakem gurmánství a že sebezvěčňující tendence je opakem zájmu o tělesnou či duševní kondici (viz subkapitoly Diagnostické nástroje 1.1.2 a 1.2.3). V reakci pak autorka vytvořila vlastní dotazníky, které jí umožnily zvláště kvantifikovat 4 tendence ve stravování: ortorektická, gurmánství, nezřízené stravování a intuitivní stravování; a 3 tendence k zabývání se sebou samým: hodnota tělesného vzhledu, hodnota tělesné kondice a hodnota duševních kvalit (viz subkapitolu 2.1.4 Výzkumné nástroje).

Co se týče tendencí ve stravování, tak u daného souboru respondentů autorka zjistila, že tendence ke gurmánství (potěšení z jídla jako kulturního zážitku), statisticky není v protikladu, nýbrž v souladu s tendencí k ortorexii – byť při spíše slabší korelaci 0,241. Statisticky je opakem tendence k intuitivnímu stravování a stravování nezřízenému – při korelacích -0,482 a -0,299. V souvislosti s tendencí k ortorexii by tak o gurmánství mohlo mít smysl uvažovat jako o jedné z okolností definujících přechod k patologické podobě – když se vyhrocený zájem o zdravé stravování realizuje na úkor potěšení z jídla jako kulturního zážitku.

Co se týče tendencí zabývání se sebou samým, tak u daného souboru hodnota tělesného vzhledu statisticky rovněž není opakem hodnoty tělesné kondice a duševních kvalit. Koreluje s nimi – při korelacích 0,520 a 0,504. Jinými slovy, vyhrocený zájem o sebe sama se statisticky realizuje v souladu uvedených tří dimenzí. Má však smysl uvažovat o tom, že při sebezvěčnění jako definičně k patologii směřující tendenci se zájem o vzhled realizuje na úkor zájmu a tělesnou kondici a duševní kvality.

V souladu s právě zmíněným autorka operacionalizovala svou škálu sebezvěcnění – když kvantifikaci odpovědí za hodnoty tělesné kondice a duševních kvalit načítala reverzně k hodnotám za tělesný vzhled. A zjistila nejen výše zmíněnou korelaci tendencí k sebezvěcnění a k ortorexii. Zjistila též statisticky významné, byť rovněž spíše slabší, negativní korelace tendence k sebezvěcnění a tendencí ke stravování intuitivnímu a gurmánství (-0,321 a -0,184). Vyhrocený zájem o vlastní vzhled, navíc na úkor zájmu o tělesnou kondici a duševní kvality – tedy není v souladu s intuitivním stravováním či vyhledáváním potěšení z jídla jako kulturního zážitku. Na první pohled překvapivě pak autorka rovněž zjistila, že vyhrocený zájem o vlastní vzhled, navíc na úkor zájmu o tělesnou kondici a duševní kvality, statisticky významně koreloval s tendencí k nezřízenému stravování. Řečeno s nadsázkou, statisticky jako by obžerství nezbavovalo výčitek z důsledků pro tělesný vzhled?

Autorka tedy nakonec nabízí zajímavé příspěvky nejen k teorii vztahu tendencí k ortorexii a sebezvěcnění, ale též k teorii jednotlivých tendencí jako takových. Na kvantitativně orientovanou závěrečnou práci si užila nadstandardní míru smysluplné, teoreticky integrované kvalitativní/pojmové práce.

Co se týče formální stránky se cítím povinen jen k nově obligátnímu: Výsledky kontroly v SiS nevedou k podezření, že by práce byla plagiátem; student v závěrečné práci nedeklaruje použití nástrojů umělé inteligence, odevzdaný text je posuzován jako dílo vzniklé bez přispění AI.

V souhrnu soudím, že autorka zpracovala bakalářskou práci v souladu s požadavky a že ji mohu doporučit k obhajobě.

V Praze 16. května 2024

PhDr. Miroslav Klusák, CSc.